

TEMIR YO'L ATAMALARINI INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHDAGI O'ZIGA XOS MUAMMOLAR.

Botirova Nilufar Salimjon qizi
“Qiyosiy tilshunoslik va lingvistik
tarjimashunoslik” magistratura fakulteti.
E-mail: [nilufarabdiyeva73@gmail](mailto:nilufarabdiyeva73@gmail.com)

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak mutaxassislarining o'quv jarayonida temir yo'l sohasi terminologiyasi bilan ishlash jarayoni ko'rib chiqiladi. Temir yo'l sohasiga oid atamalarning tasnifi va uni qo'llash tartibi yoritilgan. Ingliz temir yo'l terminologiyasi mazmuni va tarkibiy xususiyatlari bilan ajralib turadi, lingvistik nuqtai nazardan til leksikasining bir qismini tashkil qiladi. Chet tilini o'qitish metodikasi lingvodidaktikaning tarkibiy qismi bo'lib, atamalarni o'rgatishda ularning lingvistik xususiyatlarining ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: terminologiya xususiyati, leksik birlik, metodologiya, didaktika, leksik, komponent, texnologiya, ingliz tili.

Abstract: This article examines the process of working with the terminology of the railway industry during the educational process of future specialists. The classification of terms related to the railway sector and the procedure for its application are explained. English iron terminology is distinguished by its content and means, from a linguistic point of view it forms the lexicon of the language in a way. The methodology of teaching a foreign language is a material part of linguodidactics, and the importance of linguistic features in teaching terms is considered.

Key words: terminology feature, lexical unit, methodology, didactics, lexicon, component, technology, English language.

Bugungi kunda mamlakatimiz sanoat tizimlarida olib borilayotgan islohotlar xalqaro atamalarning tilning leksik darajasiga kirib kelishini tezlashtirmoqda. Bu holat soha egalarining o'z kasbiga oid atama va tushunchalarning asl mohiyati va ma'nosini yetarli darajada bilishini taqozo etadi. Ayniqsa, temir yo'l sohasida atamalarni tarjima qilish texnikasi, temir yo'l sohasida atamalarning semantik xususiyatlari, turli tillardagi

terminologiyaning tipologik tasnifini qiyoslash, lingvistik tahlil va tarjima muammolarini o'rgatish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Atamalar nafaqat tilshunoslar, balki turli soha mutaxassisleri uchun ham foydalanish muhimdir.

XIX asrda jahon tilshunosligiga bo'lgan ilmiy-falsafiy qiziqish o'ziga xos terminologik ma'noga ega bo'lgan o'ziga xos til birligi – terminologiyani o'rganishga e'tiborni kuchaytirdi, buning sabablari atamalarning yaratilishi va tildan tashqari tilshunoslikning ta'siri bilan uzviy bog'liq edi. Terminologiyasini o'rganish, uni chet tillarda o'qitish, turli tillarda qiyosiy qo'llash zaruriyatini, shuningdek, mutaxassislik tilining rivojlanish tendensiyalarini yanada tushuntiradi.¹

Terminologiya yo'nalishiga oid faoliyat natijalarini keng qo'llash terminologiya sohasining keyingi yo'nalishlarini ochadi, yangi maqsad va vazifalarni qo'yish imkonini beradi. Zero, atamalar va so'zlar, umuman olganda, bir-birini to'ldiruvchi leksik birliklardir. Demak, atamashunoslik shakllantiruvchi omillardan biridir.

Terminologik tizimlarning temir yo'l sohasiga oid terminologiyaning shakllanishi tilning ichki imkoniyatlari va xorijiy tillar asosida rivojlanadi qo'llanilishi, shuningdek, ayrim sintaktik iboralarning qo'llanilishi terminologiya nominatsiyasi, lingvistik xususiyatlar va terminologik leksika talablari asosida temir yo'l sohasiga oid atamalarning o'ziga xos xususiyatlari aniqlandi.

Terminlarning tuzilishi va qo'llanilishi ularga umumiy qonuniylashtirish qonuniyatlarini ajratib ko'rsatish imkonini beradi, atama hosil qilish usullariga ko'ra, temir yo'l sohasida qo'llaniladigan atamalarni tasniflashda quyidagi asosiy mezonlar mavjud:

- 1) atamalarni tasniflashning asosiy mezonlari bo'yicha: ijtimoiy faoliyat sohalari fan yoki jamiyat;
- 2) katta terminologiya doirasida kichik tizimlarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda tasniflash;
- 3) tushunchalar bo'yicha terminologik ifoda tasnifi;

¹ Dubner G.Ya. Tijorat va moliyaviy masalalar bo'yicha ingliz tilida biznes yozishmalar uchun ko'rsatmalar. M.: V / O "Mortexinformreklama", 1983. cc. 132-133.

- 4) atama tuzilishiga ko'ra tasniflash;
- 5) terminologiyani yasash usullariga ko'ra tasniflash;
- 6) asl milliy shartlarga muvofiq;
- 7) atamalar bo'yicha assimilyatsiya qilish;
- 8) gibrid atamalar bo'yicha.²

Transport logistikasi terminologik tizimida ko'plab tarmoqlararo assimilyatsiyalar mavjud. Ammo bunday atamalarning ma'nolari amalda umumiy semantik komponentga ega emas, bu esa bunday atamalarni omonimlarga kiritish uchun asos beradi. Masalan:

Space – the distance between the supporting surface and the lowest point of the central part of the car – automotive terminology. Bo'shliq– qo'llab-quvvatlovchi sirt va avtomobilning markaziy qismining eng past nuqtasi orasidagi masofa – avtomobil terminologiyasi;

In customs affairs, as the execution of sanitary and other formalities, payment of port fees and other related documents – customs terminology. Bojxona ishlarida, sanitariya va boshqa rasmiyatchiliklarni amalga oshirish, port yig'imlarini to'lash va boshqalar bilan bog'liq hujjatlarni rasmiylashtirish sifatida – bojxona terminologiyasi;

- *Overdrive* – car terminology – Overdrive – avtomobil terminologiyasi;

- As a *commercial vehicle rental firm or agency* – business terminology – Avtotransport vositalarini ijaraga beruvchi tijorat firmasi yoki agentligi sifatida – biznes terminologiyasi;

- *Car* – car terminology – Avtomobil – avtomobil terminologiyasi;

- *Railway wagon* – railway terminology – Temir yo'l vagoni – temir yo'l terminologiyasi bilan amal qiladi.

Har bir termin o'zining xususiy kontekstiga ega bo'lib, uni to'g'ri tarjima qilish uchun bu kontekstni tushunish juda muhim hisoblanadi. Misol uchun: "*platform*" termini avtobuslar va poyezdlar uchun bir xizmatni ifodalashda ishlatilishi mumkin, lekin bu so'zni tarjima qilishda kontekstni tushunish juda muhimdir. Transport

² https://t.me/ares_uz Ko'p tarmoqli ilmiy jurnal tizimi.

sohasida ko‘plab turli texnik vositalari mavjud bo‘lib, ularning har birining o‘ziga xos terminologiyasi va tartiboti mavjud. Har bir transport turi uchun moslashtirilgan terminlarni topish va ularni to‘g‘ri tarjima qilish, transport sohasida yaxshi fikr olish uchun zarurdir. Transport sohasi texnik tizimga oid, shuning uchun transport vositalari va ularning qurilmalari haqida texnik terminologiyani tushunish kerak bo‘ladi. Bu qurilmalarning nomi, xususiyatlari va har bir qismini aniqlash uchun muhimdir. Transport sohasi yuridik varegulyativ muammolarga ega bo‘lib, shu jumladan, yo‘l xaritasi, transport to‘g‘risida qonunchilik, vaqtincha to‘xtash joylari, yo‘l belgilari, xavfsizlik masalalari va boshqalar kabi. Bu muammolar uchun yechim, transport sohasidagi qonunlar va tartibotlarni tushunish, shuningdek, moslashtirilgan xalqaro standartlarni bilish hisoblanadi. Ushbu muammolarni hal qilish uchun professional tarjimonlar ko‘pincha maxsus tarjima dasturlari va vositalariga, shuningdek, o‘zlarining tajribasiga tayanadilar. Shuningdek, ular aniqlik va kontekstga xos tushunishni ta‘minlash uchun mavzu bo‘yicha mutaxassislar bilan ishlashlari mumkin. So‘nggi yillarda mashina tarjimasini texnologiyasidagi yutuqlar ma‘lum turdagi kontent uchun avtomatlashtirilgan tarjima vositalaridan foydalanish imkonini berdi. Biroq, inson tarjimasini, ayniqsa, murakkab yoki nozik materiallar uchun, odatda, aniqroq va ishonchliroq deb hisoblanadi. Temir yo‘l liniyalarini rivojlantirish masalasi doimo dolzarb masalalardan bo‘lib kelgan va shunday bo‘lib qolmoqda.

Buning uchun mamlakatimizda transport iqtisodiyotini xususan temir yo‘l transportini mavjud holatini har tomonlama ilmiy tahlil qilish, uning imkoniyatlaridan foydalanish darajasini o‘rganish, baholash va prognozlash, yangi liniyalar zaruratini o‘rganish, o‘zini oqlamayotgan liniyalarni aniqlash oldimizda turgan vazifalardandir. Bunga esa temir yo‘l transporti iqtisodiy tizimlar kesimida tahlil qilib chiqish va uni mamlakat miqyosida umumlashtirish orqaligina erishiladi.

O‘zbekiston temir yo‘llarining innovatsion rivojlanish istiqbollari yetishib kelayotgan avlodning malakasiga, ularning bilim ko‘nikmasiga chambarchas bo‘liqligi, tizimga innovatsion texnologiyalarni tadbiq etishning muhim iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Krysin L.P. Chet so'zlarning izohli lug'ati. Moskva: 1998. 503 s.
2. Shevchuk V.N. Ingliz tilidagi harbiy atamalarning hosilalari. Moskva: 1983. 198-bet.
3. Nishanov P. Tipologik Tadei yuridik terminologiyasining frantsuz va shimoliy tillari: Filol. muxlis. nom Diss. mavhum. Toshkent, 2009. 26 b.
4. Danilenko V. P. Rus terminologiyasi: lingvistik tavsif tajribasi. M.: Fan. 1977 yil.
5. Danilenko V. P. Rus terminologiyasining lingvistik tadqiqotining dolzarb yo'nalishlari. Rus terminologiyasining zamonaviy muammolari / ed. V. P. Danilenko, 5-36. Moskva: Nauka. 1986. 197 b.
6. Dubner G.Ya. Tijorat va moliyaviy masalalar bo'yicha ingliz tilida biznes yozishmalar uchun ko'rsatmalar. M. : V / O "Mortexinformreklama", 1983. cc. 132-133.
7. Kuxno I.Yu. Terminologiya "ikkinchi tartibli" semiotik tizimdir // Til. Adabiyot. Madaniyat. No 4. 2014. S. 41-55